

Til Fods fortsattes over Lilleborg (Ruin) til Ekkodalen (Sprække-dal), hvorfra Bilerne kørte Deltagerne tilbage til Rønne, hvor der overnattedes.

Torsdag d. 29. Juni: I Turistbiler kørtes fra Rønne over Bagaa (Grav i Lias-Ler med Planteforsteninger, Kullag og Lerjernstenskongrektioner), Johnkappel (Strandklippe med mindre Ovn, Diabasgang), Vang (Brud i Vang-Granit med talrige Pegmatit- og Aplitgange) til Hammershus (Ruin, isskuret Hammer-Granit, Rundklippe).

Herfra til Fods til Granitbruddene paa Hammeren.

Fra Hammerhavn sejledes med Motorbaad langs Kysten under Hammershus (Strandklipper, Kalkspatgange, Grotter).

Fra Hammershus fortsattes med Bil over Sandvig-Allinge til Helligdomsklipperne (stribet Granit, Sprækkesystemer, Grotter m. m.).

Til Fods fortsattes langs Kysten til Salene (Jura-Sandsten), hvorfra Bilerne kørte Deltagerne over Østerlars (Rundkirke med interessante Kalkmalerier) tilbage til Rønne, hvor Ekspursionen afsluttedes.

18. Oktober 1939. Besøg paa Øresunds kemiske Fabriker.

Ingeniør HENRY TUXEN gav en Oversigt over Kryolitbrydningens Historie og Kryolitens Oparbejdning paa Fabriken ved Haandsortering og magnetisk Behandling, ved Hjælp af Sættekasser og Herder, ved Flotation og selektiv Formaling, og disse Metoder blev illustreret ved Hjælp af Tavler. Deltagerne fik endvidere Oplysninger om Kryolitens Anvendelse i Aluminium-Industrien (ca. 75%), i Emaill-Industrien (ca. 20%), til Opalglass (ca. 5%) og som insektdræbende Plantebeskyttelsesmiddel (Cryocid).

Deltagerne førtes dernæst rundt i Fabriken og fulgte Kryoliten fra Raa-kryolitpakhuset paa dens Vej gennem det omfattende Fabriksanlæg, indtil den ved Hjælp af automatiske Pakkemaskiner pakkes i Sække, der indeholder et Produkt med indtil 99,8% Kryolit.

Besøget afsluttedes i den nye Folke- og Laboratoriebygning, hvor Ing. TUXEN gav supplerende Oplysninger om Industrien og bl. a. fremhævede, at Kryolit siden 1894 ikke har været anvendt til Sodafremstilling.

En Del Eksemplarer af NIELS LICHTENBERGS Afhandling: Kryolit-industrien, 1935, og af HENRY TUXENS Afh.: Kryolith, ein wichtiger Hilfsstoff für die Aluminiumfabrikation, 1938 udleveredes til Medlemmerne.

Mødet 13. November 1939.

Hr. V. Milthers holdt en Mindetale over Professor Dr. phil. K. RØRDAM. Talen findes i dette Hefte Side 515.

Hr. A. Rosenkrantz holdt Foredrag om: Bidrag til de danske Juraaflejrings Stratigrafi:

De bornholmske Juradannelsers Stratigrafi har af flere Grunde været vanskelig at udrede. Dels er Lagene tektonisk forstyrrede (Brud og Folding), tilhørende en orogen Fase yngre end Emscher), dels bestaar de for en overvejende Del af limnisk Aflejringer, hvis Relation til de stratigrafisk vigtige, marine Aflejringer ikke har været klarlagt. Som et Bidrag til Løsningen af de foreliggende Problemer omtaltes nogle Iagttagelser fra

Lergraven ved Bagaa gjort af Dr. CHR. POULSEN, Dr. HELGE GRY og Foredragsholderen. I Lergravens Nordvæg ses et Profil i mod SØ. hældende Lag, der omfatter følgende Lagserie:

- Limnisk Lag..... Lias δ og muligvis Øvre Lias.
- Marint Transgressionslag 2 m..... Lias γ .
- Limnisk Lag med *Thaumatopteris* .. Lias α og muligvis β .

Af særlig Vigtighed er det marine Transgressionslag, en brun Arkose med konkretionære Dannelser. Bjærgarten bestaar af kaoliniseret Feldspat, afrundede Kvartskorn og Muskovit i en rustbrun jærnholdig Grundmasse, den minder om marine Aflejringer fra Bornholms Vestkyst mellem Nebbeodde og Hvidodde og ved Blykobbeaaens Munding. Marine Forsteninger er ikke særlig hyppige, det er lykkedes at identificere følgende Former:

- Nuculana (Rolleria) bronni* (ANDLER)
- Parallelodon buckmanni* (RICHARDS.)
- Parallelodon cypriniformis* (LUNDGREN.)
- Pseudomonotis cf. substriatus* (MÜNST.)
- Æquiptecten priscus* (SCHLOTHH.)

Disse Former henviser Aflejringen til Lias γ , de kendes iøvrigt alle fra de tidligere kendte, navnlig af C. MALLING undersøgte marine Liaslag. Lagene under Transgressionslaget tilhører Nedre Lias, som Forekomsten af *Thaumatopteris* angiver. Floraer tilhørende Rhæt er ifølge T. M. HARRIS¹⁾ ikke fremdraget paa Bornholm. De ældste, f. Eks. den fra Vellengsby, tilhører ligesom de ældre Bagaa-lag *Thaumatopteris*-Zonen, altsaa Nedre Lias. Den saakaldte »Bagaa-flora«, der vel i Hovedsagen stammer fra den øvre limnisk Serie og er kendt fra BARTHOLIN'S og HJALMAR MÖLLER'S Undersøgelser, indtager ifølge HARRIS en Mellemstilling mellem Nedre Lias Floraen og den fra Polen kendte Øvre Lias Flora og den engelske og italienske Nedre Dogger Flora. Den yngre Flora henregner HARRIS derfor til Mellemste Lias (in sensu anglico d. v. s. Lias δ). Rigtigheden af disse Resultater, baseret paa et Studium af de paa Bornholm fremdragne Plante-rester, understreges ved de gennem det ny Bagaa Profil fremdragne Forhold.

I Tilknytning til denne Meddelelse forelagde Foredragsholderen en Del Forsteninger, særlig Ammoniter fra løse Blokke i Nordjylland, repræsenterende følgende øvrejurassiske Niveauer:

Portland	Titanites? Blokke med <i>Isognomon bouchardi</i> o. a. <i>Lamellibr.</i>	Hirshals Hirshals, Lønstrup
Øvre Kimmeridge	<i>Virgatosphinctoides</i> <i>Lithacoceras</i> <i>Pallasiceras</i>	Thisted, Hirshals Silstrup Viborg
Nedre Kimmeridge	<i>Aspidoceras</i> <i>Rasenia</i>	Vestervig Bovbjerg

Kimmeridge og Portland in sensu anglico.

¹⁾ T. M. HARRIS: The fossil flora of Scoresby Sound East Greenland. — Medd. om Grønland Bd. 112, Nr. 2.

Blokkenes geografiske Udbredelse viser, at de ældste Niveauer er repræsenteret mod Vest, de yngste længst mod Øst, Øvre Kimmeridge findes mellem Vestervig og Hirshals. Som mulig Forklaring paa denne Blokkfordeling kan anføres, at den øvrejurassiske Lagserie, som Indlandsisen, der bevægede sig fra Nord mod Syd, har nedbrudt, ligger med nord-sydlig Strygning og østlig Hældning paa Bunden af Skagerak. Et fortsat Studium af Jurablokkenes Fordeling i det nordlige Jylland vil formentlig kunne lede til en mere nøjagtig Forestilling om Blokkenes Hjemsted.

Hr. V. Nordmann refererede derefter: Nyere Undersøgelser over Java-Manden og Peking-Manden. Hovedtrækkene af Referatet findes i »Naturens Verden« 1939, Hefte 7, Side 289, hvor der ogsaa er Henvisninger til den originale Litteratur.

Mødet 20. November 1939.

Hr. Professor, Dr. H. A. Brouwer, Amsterdam holdt Foredrag om: Bau und Entwicklung der Inselguirlanden in Südostasien. Foredraget var i Hovedtrækkene et sammenfattende Udtryk for Resultatet af de Undersøgelser, der i de senere Aar er udført i Ostindien af Professor BROUWER og hans Elever.

Efter Foredraget vistes en Film fra de paagældende Ekspeditioner.

Mødet 18. December 1939.

Hr. J. Iversen holdt to Foredrag: 1) Vegetations- og Klimaperioderne i Danmark efter Istiden, og 2) Geologiske Vidnesbyrd om »Svedjebrug« i Danmarks yngre Stenalder. Emnerne vil blive behandlet i en kommende Publikation.

Palæontologisk Klubs Møder

i Aaret 1939.

23. Januar.

A. ROSENKRANTZ: Bemærkninger om recente og liassiske Mytilider.

Til Belysning af den overordentlig store Variabilitet, der kan raade inden for Arter af Familien *Mytilidae* demonstreredes Skaller af *Mytilus edulis* L. fra Grønland (Umanak Fjorden, Vaigat og Angmagssalik) samt forskellige Lokalteter i Danmark. I Tilknytning hertil fremlagdes en Række Skaller af en *Mytilus* fra den liassiske Hasle Sandsten indsamlet af Dr. C. MALLING. Den bornholmske Art viser paa samme Maade som den recente stor Variation i Skalformen og opfordrer til stor Varsomhed, naar det gælder Opstillingen af ny *Mytilus*-arter paa Basis af et sparsomt, fossilt Materiale. Yderligere knyttedes Bemærkninger til andre Mytilider fra danske Aflejringer. Den tidligere under Navnet *Modiola Cottae* (Röm.) kendte Fakse-art er fornylig af RAVN henført til Kridt-arten *Septifer*